

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 29 kwietnia 2016 r.

Adam Bodnar

II.519.1608.2015.MBE

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny

W stałym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka nakładania mandatu karnego oraz procedury jego uchylenia. Powodem tej sytuacji są napływające wnioski, w których osoby ukarane grzywną w postępowaniu mandatowym wskazują ograniczenie możliwości usunięcia z porządku prawnego wadliwie w ich ocenie nałożonych mandatów.

Potrzeba zmian legislacyjnych w zakresie możliwości uchylenia mandatu karnego była przedmiotem wystąpienia Rzecznika kierowanego do ówczesnego Ministra Sprawiedliwości w 2010 r.

W odpowiedzi Minister poinformował (pismo z dnia 12 maja 2010 r., DL-P-I-0760-5/10), że zagadnienia poruszone w piśmie Rzecznika zostaną przedstawione Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego, działającej przy Ministrze Sprawiedliwości, w celu wypracowanie stanowiska Komisji, co do celowości i ewentualnego zakresu nowelizacji Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Następnym działaniem podjętym przez Rzecznika było skierowanie do Trybunału Konstytucyjnego wniosku o stwierdzenie niezgodności art. 101 § 1 zd.1 K.p.s.w., w zakresie w jakim nie przewiduje jako podstawy uchylenia prawomocnego mandatu karnego sytuacji, gdy TK orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z

ustawą przepisu prawnego stanowiącego podstawę ukarania za wykroczenie w postępowaniu mandatowym, z art. 190 ust. 4 Konstytucji RP.

W dniu 15 lipca 2014 r., Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok (sygn. akt K 23/13) uwzględniający wniosek Rzecznika i stwierdzający, iż pozbawienie ukaranego prawa do uchylenia prawomocnego mandatu karnego wydanego na podstawie aktu normatywnego, o którego niezgodności z konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą orzekł Trybunał Konstytucyjny, jest niezgodne z Konstytucją.

W rezultacie, ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. (Dz. U. 2015, poz. 396), która zaczęła obowiązywać z dniem 4 kwietnia 2015 r., zmieniono art. 101 K.p.s.w. Obecnie przepis ten wskazuje jako podstawę uchylenia mandatu karnego następujące sytuacje:

1. Jeżeli grzywnę nałożono za czyn niebędący czynem zabronionym jako wykroczenie;
2. Gdy grzywnę nałożono na osobę, która popełniła czyn zabroniony przed ukończeniem 17 lat;
3. Gdy ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia z przyczyn, o których mowa w art 15–17 Kodeksu wykroczeń;
4. Jeżeli grzywnę nałożono wbrew zakazom określonym w art. 96 K.p.s.w. albo nałożono ją w wysokości wyższej niż wynika to z art. 96 K.p.s.w.;
5. Jeżeli Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą przepisu prawnego, na podstawie którego została nałożona grzywna tym mandatem lub gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Przedstawione powyżej zmiany art. 101 K.p.s.w. należy uznać za wychodzące naprzeciw sugestiom Rzecznika zawartym w powołanym na wstępie wystąpieniu. Pozytywnie należy także ocenić umożliwienie organowi, którego funkcjonariusz wystawił mandat, odegranie inicjującej roli w procedurze uchylenia mandatu.

Niewątpliwie, postępowanie mandatowe, z uwagi na swój zastępczy charakter, jest prowadzone szybko i jego zadaniem jest nałożenie kary za popełnione wykroczenie bez zbędnego angażowania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Fakt braku możliwości odwołania się od mandatu karnego można rozpatrywać jako racjonalne ograniczenie, które nie powoduje nadmiernego przeciążenia drobnymi sprawami sądów powszechnych.

Warto jednak zauważyć, iż konsekwencje prawne przyjęcia mandatu są w praktyce tożsame jak w wyniku rozpatrzenia sprawy przez sąd, na skutek nieprzyjęcia mandatu. W mojej ocenie zatem ustawa powinna zapewnić możliwości uchylenia prawomocnego mandatu w sytuacjach wyjątkowych podobnie jak w przypadku prawomocnego orzeczenia sądu.

Porównanie przesłanek uchylenia prawomocnego mandatu karnego oraz przesłanek uchylenia wyroku w sprawie o wykroczenie na skutek kasacji a także przesłanek do wznowienia postępowania sądowego nasuwa wniosek, że obecny stan wywołuje wątpliwości co do zgodności z konstytucyjną zasadą równości, w pewnych sytuacjach bowiem prawomocne orzeczenie sądowe podlega uchyleniu jako obarczone rażąco uchybieniami względnie postępowanie zakończone prawomocnym orzeczeniem sądu lub postępowanie może zostać wznowione - a jednocześnie wystąpienie tego samego rodzaju uchybień nie daje podstawy do uchylenia prawomocnego mandatu karnego. Ma to miejsce w szczególności, gdy:

1. Orzeczenie wydała osoba nieuprawniona do jego wydawania lub podlegająca wyłączeniu z mocy prawa, albo niezdolna do orzekania;
2. Orzeczenie nie zostało podpisane;
3. Zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia uniemożliwiająca jego wykonanie;
4. W związku z postępowaniem doszło do przestępstwa, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia;
5. Ujawniły się nowe fakty lub dowody, nieznanne wcześniej organowi wystawiającemu mandat.

W mojej ocenie, należy również rozważyć możliwość rozszerzenia przesłanek do uchylenia mandatu w przypadku zaistnienia okoliczności wskazanych w art. 7 K.w.

Odrębną kwestią wymagającą poruszenia jest brak możliwości ubiegania się o odszkodowanie przez osobę ukaraną prawomocnym mandatem karnym, który został następnie uchylony. Zgodnie z art. 114 § 1 K.p.s.w. *Obwinionemu, który w wyniku kasacji lub wznowienia postępowania został następnie uniewinniony albo wobec którego umorzono postępowanie wskutek okoliczności nieuwzględnionych we wcześniejszym postępowaniu, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłą z wykonania względem niego w całości lub części kary lub środka karnego, których nie powinien być ponieść.* Z treści tego przepisu wynika, że jeżeli orzeczono wobec obwinionego niesłusznie grzywnę w drodze mandatu karnego, a następnie ją uchylono w trybie art. 101 K.p.s.w., to obwinionemu w takim przypadku nie przysługuje ani odszkodowanie ani zadośćuczynienie za doznaną krzywdę od Skarbu Państwa. Nakazuje się jedynie podmiotowi, na rachunek którego pobrano grzywnę, zwrot uiszczonej kwoty. W tym zakresie w mojej ocenie również zachodzą wątpliwości co do zgodności tego rozwiązania z konstytucyjną zasadą równości.

Przekazując powyższe rozważania proszę uprzejmie o przeanalizowanie przedstawionych problemów i poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku i ewentualnie podjętych działaniach.

Podpis na oryginale